

Keizer Wilhelm II vestigde zijn hoop op Hitler

Tentoonstelling 'De Keizer en het Derde Rijk' in Huis Doorn

[Achtergrond](#) - 15 oktober 2020 - Auteur: Lynn Stroo

Hoe stond ex-keizer Wilhelm II tegenover het nationaalsocialisme? Die vraag stelden bezoekers van Huis Doorn, het ballingsoord van de laatste Duitse keizer, zó vaak, dat het museum besloot er een tentoonstelling over te maken. Die laat zien hoezeer de keizerlijke familie worstelde met het verlies van haar macht. “Keizer Wilhelm II hoopte dat Hitler de monarchie in Duitsland zou terugbrengen.”

In het glazen paviljoen op het bosrijke landgoed van Huis Doorn staan levensgrote foto's en spotprenten, met daartussen objecten als een hakenkruis en bustes van keizer Wilhelm II én Adolf Hitler. De expositie 'De keizer en het Derde Rijk' gaat over de roerige aanloop naar de Tweede Wereldoorlog. Dat gebeurt niet vaak in Huis Doorn, waar vooral de herinnering aan de Eerste Wereldoorlog levendig wordt gehouden. Hier verbleef de laatste Duitse keizer, in 1918 uit Duitsland gevlucht, in de hoop op de troon terug te keren als de Duitse monarchie zou worden hersteld. Maar Hitler kwam aan de macht en Wilhelm II stierf in 1941, in ballingschap in Nederland.

"Hoe ging de keizer met de opkomst van het nationaalsocialisme om? En wat deden zijn zoons in Duitsland? Dat vragen bezoekers ons al jaren", vertelt conservator Cornelis van der Bas. "We weten dat de keizer vanuit Doorn de ontwikkelingen in zijn thuisland op de voet volgde, maar een goed overzicht hadden wij ook niet. Dat wilden we, ook in het kader van 75 jaar vrijheid, nu eens goed onderzoeken." Om een gekleurde blik op het thema te voorkomen riep het museum hulp in van historici van de Universiteit Utrecht (UU). Zij namen niet alleen Wilhelm II, maar ook andere telgen uit de Hohenzollern-familie onder de loep.

Onderlinge rivaliteit

"De ex-keizer was niet vies van voeling houden met het opkomende nationaalsocialisme", vertelt historicus Jacco Pekelder. Samen met collega's en studenten van de UU schreef hij een publicatie bij de tentoonstelling. "Ook de vijf andere familieleden die wij hebben onderzocht waren allemaal proactief in de rechtse kringen van de Weimarrepubliek. Ze mengden zich in een milieu van

mensen die gemeenschappelijke vijandbeelden hadden, zoals het marxisme en jodendom. De Hohenzollerns hadden een duidelijk agendapunt: het herstellen van de monarchie. Hermine bijvoorbeeld, de tweede vrouw van keizer Wilhelm II, bezocht Hitler twee keer om daarvoor te lobbyen.”

De tentoonstelling 'De keizer en het Derde Rijk' is tot en met 21 maart 2021 te zien [in Huis Doorn](#). Het boekje (€18,50) is ook te bestellen [via Huis Doorn](#).

Kroonprins Wilhelm, de zoon van Wilhelm II, schaarde zich openlijk achter de nazi's. Hij deed een poging de weg voor de monarchie vrij te maken door zich verkiesbaar te stellen bij de Rijkspresidentsverkiezingen in 1932. Pekelder: “Hij stelde Hitler voor zich terug te trekken en hem te steunen, dan zou de kroonprins hem na een verkiezingsoverwinning tot kanselier benoemen. Uiteindelijk stak de ex-keizer daar zelf een stokje voor, uit angst dat zijn zoon er met de macht vandoor zou gaan. Ondanks het gemeenschappelijk doel was de onderlinge rivaliteit in de familie groot. Alles draaide om geld en leiderschap. Ze schuwden niet elkaar de loef af te steken.”

Claims van de Hohenzollerns

De expositie komt precies op het moment dat in Duitsland een fel debat woedt over de Hohenzollerns. Het huidige hoofd van die familie, prins Georg Friedrich (1976), de achterkleinzoon van keizer Wilhelm II, eist kostbaarheden en vastgoed terug van de Duitse overheid, die de familie na de Tweede Wereldoorlog zijn afgenomen. Maar de familie komt volgens de wet alleen voor teruggave in aanmerking, als geen van de eigenaren of erfgenamen Hitler in het zadel hebben geholpen. Daarom wordt in Duitsland het nazi-verleden van de Hohenzollerns [uitgebreid onderzocht](#).



In de tentoonstelling is niets van die Duitse discussie terug te vinden. Dat is een bewuste keuze, vertelt Van der Bas. “We willen geen standpunt innemen, dat is ook niet onze taak als museum. We laten zien hoe de familie Hohenzollern worstelde met het verlies van macht en haar hoop vestigde op nieuwe politieke stromingen in het Interbellum. We geven de feiten zodat de bezoeker zelf een oordeel kan vormen. Dat hebben we onze rondleiders ook duidelijk gezegd.” Museum Huis Doorn heeft Georg Friedrich wel op de hoogte gebracht van de expositie. “Ik kan me voorstellen dat hij het niet zo leuk vindt”, zegt Van der Bas:

“Maar we gaan gevoelige onderwerpen niet uit de weg.”

In het begeleidende boekje komen de claims van Georg Friedrich wel aan bod. “In de juridische strijd in Duitsland wordt vooral kroonprins Wilhelm onderzocht, omdat hij destijds de vertegenwoordiger was van de Hohenzollern-dynastie”, legt Pekelder uit. “Maar wij voelden ons niet geroepen daarin mee te gaan. Het gevaar is dat je een beeld creëert dat slechts één familielid banden had met de nazi’s. Dat was niet zo. We hebben de familie in de dynamiek van haar tijd geplaatst en daardoor kun je ze beter begrijpen.”

Wegbereider voor Hitler

“Dat er een bruine smet aan het Huis Hohenzollern kleeft, is misschien wel het meest te wijten aan prins August Wilhelm”, stellen de onderzoekers in de publicatie. Ook in de tentoonstelling heeft deze vierde zoon van de ex-keizer een prominente rol. Pekelder: “‘Auwi’, zoals hij ook wel wordt genoemd, raakte zo diep overtuigd van het nationaalsocialisme dat hij zichzelf als wegbereider voor Hitler zag en wegdreef van de monarchie.” Juist het overzicht van de handelwijze van de verschillende Hohenzollerns noemt Pekelder een aanvulling op de Duitse onderzoeken.

‘Zo’n expositie zou in Duitsland niet kunnen’

De tentoonstelling heeft ook in Duitsland de aandacht getrokken, vertelt Van der Bas. De Frankfurter Allgemeine Zeitung schreef erover en het tentoonstellingsboekje verschijnt binnenkort ook bij een Duitse uitgever. “Zo’n expositie zou in Duitsland niet kunnen, hebben mensen uit de museale wereld laten weten. Het onderwerp ligt daar veel gevoeliger dan in Nederland.”

De conservator is blij met de bezoekersaantallen tot nu toe, ondanks de coronamaatregelen. “Het was niet de makkelijkste tentoonstelling om te maken. Het gaat over ideologieën en ideeën, hoe visualiseer je dat? Dat is toch goed gelukt, met veel beeldmateriaal en een aantal bijzondere objecten.”

Eén daarvan is een rood rouwlint met een hakenkruis erop. “Uiteindelijk eindigt de hoop op herstel van de monarchie in een teleurstelling voor de ex-keizer en zijn familie”, vertelt Van der Bas bij het object. “Als Hitler in 1933 aan de macht komt en de nazi's even later monarchistische organisaties verbieden noemt Wilhelm II dat een ‘oorlogsverklaring aan het Huis Hohenzollern en het Duitse keizerschap.’ Hij laat in zijn testament zetten dat hij geen nazi-vertegenwoordiging op zijn uitvaart wil.” Tevergeefs, want het rouwlint is afkomstig van Seyss-Inquart, de Rijkscommissaris van de nazi’s in Nederland, die tijdens de uitvaartplechtigheid aanwezig was en de Hitlergroet bracht. Ook Hitler zelf liet een rouwkrans

brenge. Een paar gedroogde bloemetjes daarvan liggen naast het lint onder een glasplaat. Van der Bas: "Die wens van Wilhelm is dus niet in vervulling gegaan."

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel:

<https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/40237/keizer-wilhelm-ii-vestigde-zijn-hoop-op-hitler>